

HUID-IJS

over wachten en leerlooien

Ontdooien (in winterslaap)

Een harde, koude klont huid-ijs ligt in de gootsteen. Gister is die diep bevroren uit de vriezer gekomen. Het zijn twee geitenhuiden die op dit moment nog één amorf vastgevroren geheel vormen.

Het is winter. Buiten vriest het en binnen in mijn looierij is het ook koud. Door de kou duurt het soms wel een paar dagen voor de huiden helemaal ontdooid zijn. Nu zijn ze ergens halverwege. In de kern zijn ze nog hard bevroren, de buitenkant voelt zachter aan, kneedbaar. Op de plaats waar de vellen al los raken, trek ik ze verder uit elkaar. Het maakt een krakend geluid. Er druipt wat ontdooid bloed de wasbak in.

Ik loop van mijn looierij terug naar huis. Het is januari. 'Richtingloos grijs was alles, zonder boven of beneden, de natuur in een proces van verwoesting, in een toestand van louter dementie,' schrijft W.G. Sebald. De dagen van deze winter vloeien in elkaar over. Tijdloos en onverdraagzaam. Er is haast geen onderscheid te maken tussen dag en nacht. Het is stil. Ik hoor geen vogel, nergens een blad aan de boom dat iets van beweging laat zien. Alsof er helemaal niets gebeurt.

En dan, opeens, in de koude, natte en donkere aarde van mijn groentetuin: kleur. Groen en rood. Het zijn de knoppen van de rabarber. Vorige zomer heb ik mij nog verbaasd dat de bladeren zó groot waren dat ons konijn (een Franse hangoor, een flink beest) er af en toe verkoeling onder zocht. In de herfst stierven de enorme bladen af en verdween die grote zomerplant in het niets. De hele winter heeft die zich schuilgehouden, in winterslaap. Tot dit onvoorziene ogenblik tussen mijn looierij en mijn huis. Onooglijke frommeltjes zijn het. Propjes. Gerimpeld, als of ze te lang in bad hebben gelegen. In mijn honger naar de zomer, knijp ik zachtjes in een van de groene propjes. Die geeft een beetje mee en er lijkt een randje van een blad los te komen. Ik pulk eraan, wil de knop helpen met openvouwen. Sneller, sneller. Maar door mijn gepulk scheurt het blad en zal het nooit zo groot groeien als vorige zomer.

Kalkbad (wachten in het wit)

De ontdooiden huiden bungelen over een stok tussen twee jonge berken. Een briesje brengt de levenloze materie in beweging. Ik doe mijn rode rubber handschoenen aan en aai de witte haren van de geit. Ze zijn vies. Er zit bloed in en mestresten. Sporen van een vorig leven, sporen van de dood.

Naast de twee berkjes staat een witte kuip met ondoorzichtig wit water: het kalkbad. Hier mogen mijn geitjes in badderen. De witte kalkmelk zal de resten van hun dood wegspoelen.

Ook Cleopatra baadde in melk, het zou haar eeuwig jong en gezond houden. Deze melk gaat mijn vellen weer

jong en gezond maken.

Ik haal ze van de stok en houd ze stevig vast. Ze voelen zwaar. Het lijkt of de aarde de huiden krachtig naar zich toe trekt omdat ze deze dode materie weer in zich op wil nemen. Snel laat ik ze in de kalk glijden. Daar blijven ze voorlopig, veilig verscholen onder de witte waterspiegel. Elke dag roer ik en haal ze even boven het oppervlak uit om de voortgang te controleren. Laten de haren al los, hoe ver is de huid gezwollen? Dit baden duurt nog wel twee weken.

Uit mijn beeldscherm straalt de heldere gloed van een vers geopend Word document. Al wachtend op wat inspiratie staar ik gedachteloos in deze zee van wit. Plotseling begint dit wit voor mijn ogen zachtjes te deinen. Iets wat roerloos stil en leeg leek, beweegt nu. Wat gebeurt hier?

Mijn ogen plakken aan het scherm en de deining zuigt mij dieper de leegte in. De wereld om mij heen lijkt verdwenen. Alleen 'ik' en het witte vel.

Er ontstaat een donkere cirkel, een soort gat in mijn beeld. Daarachter vandaan straalt een zacht roze, lila, geel en groen licht. Onwennig tasten mijn ogen het vel af. Het gat en de kleuren volgen mijn blik met een kleine vertraging. Het doet me denken aan de schilderijen van Roland Schimmel: egaal zwarte stippen omringt door pastelkleurige halo's die zachtjes heen en weer lijken te wiegen op een licht canvas.

Zodra ik met mijn ogen knipper verdwijnen de kleuren en bewegingen. Hoelang heb ik naar mijn scherm getuurd? Een minuut, een kwartier, een half uur?

'Time is money', wist Benjamin Franklin al in 1748. Die uitspraak is de leerlooier op het lijf geschreven. Door de eeuwen heen deed hij zijn uiterste best om zijn productieproces te versnellen. Want een looier die zijn huiden snel looide, kon deze sneller verkopen. Om rap geld te verdienen werd het maandenlange looibad soms ingekort, wat ten kostte ging van de kwaliteit. Als de looier deze inferieure huiden op de markt bracht kon hem dat duur komen te staan. Zijn daad kon door het looiersgilde bestraft worden met een jarenlange pelgrimstocht.

Het weerhield looiers er niet van om door te zoeken naar snellere looimethoden. En zo deed in 1858 chroom zijn intrede. Een huid kon hiermee ineens in een paar weken gelooid worden.

Chroom zorgt voor groen-blauwig, uniform, soepel leder dat gemakkelijk te verven is. Traditioneel gelooid leer neemt de kleur en levendigheid van de plantaardige looistof over en pakt telkens anders uit.

Een looi-expert van een grote Waalwijkse looierij vergelijkt plantaardig leerlooien met een wild dier: 'You never know what to expect!'

Schrapen (niet-doen)

Ik bezoek mijn wilde dieren. De natte huiden zijn mooi gezwollen. Als ik er met mijn hand overheen strijk, laten de haren vanzelf los. Dít is het juiste moment. Tijd voor fysieke arbeid.

Ik leg de huiden over een vleesbalk en schraap met een bot mes de resterende vliezen, vlees, vet en bloedresten van de binnenzijde van de huid. Als die mooi schoon en egaal is, draai ik de huid om en wrijf de haren en epidermis van de nerflaag af. Wat ik overhoud is een schoon, blanco canvas van collageen. De schone huiden gaan nog even terug in bad.

Het schraapwerk is zwaar. Het heeft zijn weerslag op mijn rug en schouders. Die doen pijn en zijn stijf na een dag van noeste arbeid. Die avond ga ik naar de chiropractor. 'Pak je rust,' zegt hij, 'maak tijd om je spieren te laten herstellen.' Kan ik dat? Rust pakken of tijd maken?

Ik doe niets. Dat voelt ongemakkelijk. Niets doen is not-done: 'If you have time to lean, you have time to clean.' Ik voel mij schuldig als ik wacht.

Er komt een journalist op bezoek in mijn looierij. Ze wil meer weten over mijn manier van werken. Haar

vertel ik over mijn leerlooimethoden en dat het een jaar kan duren voor een rauwe huid tot een duurzaam stuk leer is getransformeerd. 'Moet je dan zo lang wachten?' vraagt de verbaasde journaliste. 'En wat dóe jij dan in de tussentijd?'

In het Oosten heeft men een verhelderende kijk op deze 'tussen-tijd'. In het taoïsme is de wu-wei een belangrijke pijler. Deze houding gaat over het belang van het niet-doen en betekent zoveel als niet handelen tegen de aard der dingen in. De wu-wei kent zijn oorsprong in de werking van de natuur: gras groeit, de zon komt op, een gevallen blad vergaat, zomaar zonder enige moeite of ingrijpen. De natuur is altijd in beweging. Er heerst een energie die richting geeft. Alles heeft zijn unieke cyclus en ritme. De taoïst gelooft dat we door te snel menselijk ingrijpen de kosmische orde verstoren.

Is het Oosters niet-doen hetzelfde als mijn niets doen?

De taoïst is in zijn wachten alert op de dingen die door de natuurlijke energie ogenschijnlijk als vanzelf gebeuren. Door zijn opmerkzaamheid kan hij precies op het juiste moment inspringen in de energiestroom. Deze alertheid komt niet vanzelf. Er is innerlijke rust, stilte, vertrouwen en focus voor nodig.

Wassen (van deegklont naar bubbelende klodder)

Ik haal de glibberig geworden huiden na een paar dagen weer uit het ondoorzichtige witte water. Ze hebben een bijna embryonale staat bereikt. De huid is haast transparant, leeg en doet buitenaards aan. Er is ruimte voor nieuw leven ontstaan. Dit is het juiste moment voor een volgende stap.

De kalk heeft de zuurgraad van de huid uit balans gebracht. Die balans moet nu hersteld worden. Dus weer gaan de huiden in bad. Ditmaal mogen ze zwemmen in de sloot achter de looierij. Ik knoop ze met een touw vast aan de beschoeiing, zodat ze niet wegdrijven en laat het stromende water zijn werk doen. Het licht zure slootwater wast de kalk uit de huid en herstelt de zuur-balans.

Terwijl ik op mijn huiden wacht, bak ik zuurdesem brood. Ik voeg gelijke delen bloem en water samen in een glazen pot en roer. Een plakkerige deegbal blijft aan mijn vork hangen. Is dit de dikke pasta uit het recept? Ik voeg nog wat water toe. De glazen pot sluit ik af met een vochtige doek. Er moeten belletjes in de pasta ontstaan. Dat kan zo vier dagen duren. Het kan ook misgaan: schimmel of een vreemde geur zijn indicaties dat het mislukt is en je opnieuw moet beginnen. Ik houd de pot scherp in de gaten.

Elke morgen maak ik braaf de doek die de pot afdekt weer vochtig. Zie ik daar een belletje? Of toch niet? Ik twijfel: gaat dit goed? Ik zie geen schimmel, ruik geen vieze geur, dus laat ik de pot nog even staan.

Duurt het niet te lang?

Het is de vijfde dag en ik roer weer door het natte deeg. De dikke massa lijkt slapper geworden. Hij blijft niet meer als een klont aan mijn vork hangen, maar druipt er heel langzaam vanaf. Het ruikt anders: ontwaar ik de beloofde licht zure geur van melk? Na dagen waarin ogenschijnlijk niets gebeurde lijkt er iets in beweging gebracht. Gaat het dan toch lukken?

Schorsthee (wachten in het donker)

Op het fornuis staat een grote koperen ketel, tot de rand gevuld met eikenschors en water. Op het oppervlak bubbelen kleine belletjes die zich aan de randen vastzetten als een luchtig schuim. De schorsthee is al een paar uur aan het pruttelen. Het ruikt naar bos in de keuken. De looistoffen beginnen uit de schors los te komen. Ze kleuren het water diep bruin. Ik doop mijn wijsvinger in het te hete water en steek hem in mijn mond. Mijn mondslijmvlies trekt samen en voelt ruw aan. Zoals gebeurt bij het bijten op het pitje van een druif.

De schorsthee koelt langzaam af tot de temperatuur van een aangenaam bad.

Ik haal de gewassen huiden uit de sloot. Eerst gaan ze in een bak met slappe thee. Hier wennen ze voorzichtig aan hun nieuwe omgeving. Heel langzaam zuigt de huid het elixer in zich op. Het vel wordt vlekkerig, later

kleurt die egaler. Ik roer en ik wacht en ik voel. Elke dag controleer ik het looibad. Het mag niet te verdund zijn, maar ook niet te geconcentreerd. Het gevaar van verrotting of dood-looiing ligt altijd op de loer. Als de huid, na enkele weken, de juiste stroefheid heeft bereikt gaat die naar de volgende bak. In die bak zit sterkere looi thee. Dit proces herhaalt zich nog drie keer. Na elk bad is de huid donkerder gekleurd. Na elk bad voelt de huid zwaarder. Traag zuigt die zich voller met looistof. Dagen, weken, maanden liggen de huiden verscholen in het donkere water.

Verwonderd kijk ik naar het veenlijk van een jong meisje. Haar eeuwenoude huid is gerimpeld en bruin als leer. Het heeft iets verwarrends: ze is oud en jong tegelijk. Ze ontroert me, ik zou haar willen aanraken. Het dikke glas van de museumvitrine in Assen zorgt dat mijn hand haar huid niet bereikt.

Na het museumbezoek wandel ik over het zompige veen van de Drentse hei. Aan de oever van een veenpoeltje kniel ik en tuur de donkere diepte in. Het enige dat dit poeltje mij laat zien is de weerkaatsing van mijn eigen gezicht. Het water lijkt helder en toch kan ik er niet doorheen kijken. Het is mysterieus en onheilspellend.

In 'Walden' merkt Thoreau de mysterieuze krachten van het donker op als hij ziet dat juist 's nachts het graan groeit. Wat doet donkerte met de tijd?

Als ik op een nacht niet kan slapen voelen de minuten, die op het verlichte wekkerdisplay voorbijgaan, als uren. Ik zet de wekker onder het bed. Nu de minuten niet meer zichtbaar zijn kan ik me overgeven aan de tijdloosheid van de nacht. Plotseling ervaar ik de tijd als een volume, een ruimte. Ik durf erin te plonzen zonder te weten wat komen gaat. Ik val een diepe slaap binnen.

De volgende morgen staar ik naar de dode huiden in de looibak en overpeins het levenloze schepsel dat daar dobbert.

Zodra het dier geslacht is en de dood zijn intrede heeft gedaan, gooit de tijd daar nog een schepje bovenop, zo merk ik in mijn looierij. Entropische krachten zorgen ervoor dat deze ooit levende materie geen plaats meer heeft, uit elkaar valt tot een stinkend plasje smurrie, oplost in het grotere geheel en zijn bestaansrecht kwijtraakt.

Als looier wil ik de entropische krachten te snel af zijn. Ik speel het spel van ontstaan en vergaan. Net als Neo uit 'The Matrix' spring ik een parallel universum tussen twee werelden in. Al is het geen metro die mij van de ene naar de andere zijde brengt, maar een bak bruine oersoep.

Simone Weil noemt wachten het transformeren van tijd in eeuwigheid. De ware wachter kan worden beloond met het eeuwige leven.

Begrijp ik het goed? Wachten levert tijd op? Ik leg mijn horloge opzij: mijn besef van tijd verdwijnt. Er ontstaat een kleine enclave, een holletje in de lineaire tijd. Hier kan ik mij verschuilen voor de klok. Maar dit meditatieve moment voelt ook bedreigend: waar ben ik? Wie ben ik?

Dat onprettige gevoel ervaart ook Nietzsche, die wachten de 'onaangename' windstilte van de ziel noemt waar hij verworven zekerheden verliest. Dat roept angst op, onzekerheid, onrust, verlies en spanning. Waarom wachten als het onaangenaam is? Omdat het waardevol is, zegt Weil: zo bevragen we onze plek in de wereld en groeien we als mens. Na het zuur komt het zoet.

De overgave aan de natuur en het daarmee gepaard gaande controleverlies valt me zwaar.

Zou het anders kunnen? Ik ga te rade bij fotografe Awoiska van der Molen. Als zij gaat fotograferen trekt ze 'naar een natuurlijk gebied waarvan ik het vermoeden heb dat ik het kan ervaren als het einde van de wereld. Het brengt mij in een 'zero state of being': het punt van niets'.

Dat punt bereikt ze door zich wekenlang terug te trekken in de natuur. Dagenlang slentert ze door het

landschap. Door slechts te kijken en te voelen bereikt ze een meditatieve staat. Heel intuïtief legt ze, precies op het juiste moment, haar beeld van het landschap vast. Het is haar manier om zo dicht mogelijk bij een kern van het bestaan te komen.

Als ik naar een van Van der Molen's imposante zwart-wit foto's kijk word ik duizelig. Mijn oren suizen. Ik moet even zitten. Het donkere, wilde landschap lijkt over mij heen te vallen en ik tuimel haast de duistere afgrond in.

Is dit het 'gevoel van eeuwigheid' waar Simone Weil aan refereert?

En dan, als ik een van mijn vellen uit het vruchtbare looiwater trek, zie ik iets wat op leer begint te lijken. Mijn aandacht verscherpt. Ik word alert. Langzaam begint de rauwe huid te rijpen. Mijn wachten wordt beloond.

De najaarszon is warm. Ik loop van mijn looierij naar huis. De rabarberplant is groot geworden. Onder het bruinende loof zijn twee pluizige pootjes net zichtbaar.

Amber Veel
mail@amberveel.com
www.amberveel.com